

Zullen zich opnieuw zeehonden vestigen aan onze kust ?

Tot voor een twintigtal jaar kwamen zeehonden frequent voor aan onze kust. Ook in stromen en rivieren werden ze vaak gezien. Tegenwoordig wordt gemiddeld nog een tiental keer per jaar een zeehond aan de kust of in onze binnenwateren opgemerkt. Vrijwel altijd gaat het om de **Gewone zeehond**, *Phoca vitulina*, die de Noordzee als belangrijkste thuishaven heeft. Een zeldzame keer wordt een **Kegelrob of Grijs zeehond**, *Halichoerus gryus* gesignaleerd. In tegenstelling tot de Gewone zeehond is dit een bewoner van rotskusten.

Of zeehonden mettertijd een vastere plaats aan onze kust zouden kunnen verwerven, is afhankelijk van heel wat factoren. Volgende bijdrage gaat hier dieper op in.

Inkrimping verspreidingsgebied

De Gewone zeehond leeft hoofdzakelijk in de Noordzee, het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan, de Ierse zee en de Oostzee. De Europese ondersoort wordt op 50 000 stuks geschat. Het is een dier van ondiepe kusten. Met de snorharen wordt de bodem afgetast naar voedsel. Vooral garnalen en vis staan hoog aangeschreven. Essentieel voor hen is de aanwezigheid van zandbanken, als rustplaats en als plaats waar de jongen geboren en gezoogd worden. Tal van zeehonden kunnen ook zeer goed drijvend slapen.

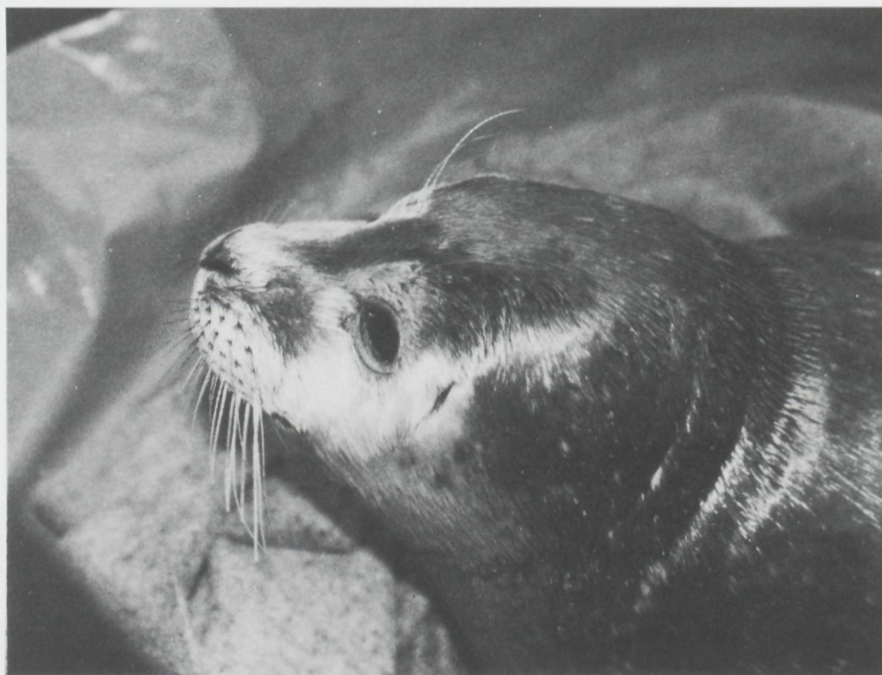
Ons land ligt ongeveer op de zuidgrens van het verspreidingsgebied. Zwervende exemplaren worden wel eens zuidelijker, zelfs tot in Portugal, waargenomen. In onze buurlanden bevinden of bevonden zich belangrijke kolonies. De enige kolonie die Frankrijk rijk was leefde aan de monding van de Somme. De laatste dieren verdwenen er in de dertiger jaren. Aan de Engelse oostkust bevindt de grootste concentratie zich in de Baai van de Wash. Naar schatting leven daar nog 6 500 dieren. De meeste zeehonden die bij ons wor-

den gesignaleerd hebben daar hun domicilie.

In Nederland waren oorspronkelijk twee belangrijke vestigingen. Enerzijds het Nederlandse Waddengebied, met op dit ogenblik een 600-tal dieren. In '68 bedroeg dit nog 1 500 dieren. In het gehele Waddengebied, dus Deens, Duits en Neder-

lands deel samen, leven momenteel nog 5 000 Gewone zeehonden.

Anderzijds bestond ook in het Delta-gebied van ZW-Nederland een belangrijke kolonie. Deze kende tussen de vijftiger en zeventiger jaren een totale afgang. Hun aantal slonk van 800 in '55 naar 250 in '60 en 100 in '69. De totale verdwijning

Een jonge Grijs zeehond te Blankenberge in 1982

Vooral jeugdige zwervers

Van 1960 tot 1982 werden een 80-tal zeehonden aan onze kust of in onze binnenwateren opgemerkt. De meeste waarnemingen gebeuren van de nazomer tot de winter. Enkele dieren verbleven gedurende geruime tijd in onze kontreien en werden dan ook herhaaldelijk gezien. Dit was het geval in 1967 op de Dijle, in 1976 op de Schelde en het Albertkanaal, in 1978 in de haven van Nieuwpoort en in de winter '81-'82 in de haven van Blankenberge.

Slechts driemaal werd met zekerheid een volwassen dier waargenomen: één wijfje dat samen met haar dood jong aanspoelde in 1970, en twee zieke dieren, één in '79 en één in '80. Dit laatste werd afgemaakt door vissers, hoewel zeehonden toen al wettelijk beschermd waren.

Bijna steeds gaat het dus om zeer jonge dieren, met een leeftijd die schommelt tussen twee maanden en één jaar. Het zijn dieren die in de moeilijke eerste maanden na de zoogtijd (die vanaf de geboorte in mei-juli slechts vier tot zes weken duurt) aan onze kust verzeild raken. Soms wordt een *huiler* gevonden: een hulpeloze zuigeling die zijn moeder kwijtgeraakt is. Van gemerkte dieren die hier en aan de Noordfranse kust werden gevonden weten we bovendien dat de zeehonden die nu nog aan onze kust voorkomen vermoedelijk vooral van de Baai van de Wash afkomstig zijn.

De jonge dieren die hier aankomen, zijn na een soms wekenlang verblijf in volle zee, vaak ziek of gewond. Rustend op het strand of een golfbreker kunnen ze dan ook makkelijk benaderd en gevangen worden. In de jaren vijftig en zestig werden ze soms als attractie in viswinkels gehouden, bijvoorbeeld in Blankenberge (1955), Knokke (1957) en Nieuwpoort (1966). Dit laatste leefde er 2,5 jaar in gevangenschap. Meerdere zeehonden werden ook overgebracht naar de Zoo van Antwerpen en vanaf '73 ook naar het Dolfinarium van Brugge. De meeste overleefden hun avontuur niet lang. Toch zijn er *meevallers*. Zo verblijven er momenteel twee in het Dolfinarium te Brugge die als jong aanspoelden in '73 en '74. In augustus '82 brachten ze een jong ter wereld. Ook in de Zoo van Antwerpen werden al meerdere jongen met succes opgekweekt.

Jonge zeehond in de Blankenbergse havengeul

Zeehondencrèche

Toen het met de zeehonden ging, werden weinig graten gezien in het vangen en houden van deze dieren. De onrustwekkende achteruitgang heeft daar wel verandering in gebracht. Daarom is men zich gaan inzetten om aangespoelde of zieke dieren te verzorgen om ze daarna opnieuw in vrijheid te stellen. In Denemarken, Duitsland en Nederland werden opvangcentra ingericht die intussen een belangrijke bijdrage zijn gaan leveren aan het in stand houden van de zeehondenpopulatie in de Waddenzee. In Nederland bijvoorbeeld blijft de populatie thans op peil door 38% natuurlijke aangroei, door 46% natuurlijke aanvoer vanuit de Duitse Waddenzee en door 16% aanvoer van verzorgde jongen uit het centrum van Pietersburen. Tegen de opwerping dat deze handelwijze tegen de natuurlijke selectie ingaat waardoor de populatie uiteindelijk kan verzwakken, kan worden aangevoerd dat de overmatige sterfte en geringe aangroei het gevolg zijn van onnatuurlijke factoren zoals te sterke verstoring en vooral vergiftiging.

De zorg om de dieren die aan onze kust arriveren niet verloren te laten

gaan, resulteerde in een samenwerkingsakkoord tussen enerzijds natuurbeschermers van onze kuststreek en het Dolfinarium van Brugge, ondersteund door de *Vlaamse Vereniging voor de Bestudering van Zeezoogdieren* en anderzijds het opvangcentrum van Pietersburen in Nederland. Sinds '81 worden zieke en gewonde zeehonden die op onze kust terechtkomen, door dit centrum opgehaald en verzorgd. Van de drie dieren die in '81 werden overgebracht stierf één tijdens het transport, terwijl de twee andere na herstel in vrijheid werden gesteld in de Waddenzee. Van de vier die in '82 werden overgebracht werden er reeds twee vrijgelaten, de overige twee zullen binnenkort volgen. Een puik resultaat dus, dat vooral dankzij de inzet van mevrouw *Lenie 't Hart* van de Pieterburense crèche kon bereikt worden. Aan de aanvoer van zeehondjes van onze kust naar de Nederlandse Waddenzee, is ook nog een ander aspect verbonden. Vermits ze van de Baai van de Wash afkomstig zijn betekenen ze een aanvoer van *vers bloed* in de door zijn gering aantal ook met inteelt bedreigde waddenzeepopulatie. Deze aanvoer is niet volledig kunstmatig, vermits ook zwervers vanuit de Wash aan de Nederlandse kust zullen terechtkomen.

Opnieuw zeehonden aan onze kust?

Een allereerste vereiste hiervoor is dat opnieuw een voldoende geschikt milieu voor zeehonden aan onze kust zou ontstaan.

In de Scheldemonding zijn nog wel zandbanken beschikbaar, maar het scheepvaartverkeer en de waterrecreatie zijn er zo druk dat jonge dieren vrijwel geen overlevingskansen zouden hebben. Bovendien valt ook op het punt van de waterverontreiniging niet direct een grondige verbetering te verwachten.

In deze omstandigheden is er dus geen hoop op een spoedige herkolonisering van de Scheldemonding. Het vrijlaten van verzorgde dieren in de Westerschelde zou dan ook weinig perspectieven bieden.

Aan de kust liggen de zaken enigszins anders. De toestand inzake waterkwaliteit is er gunstiger, mede door de bouw van waterzuiveringsinstallaties aan de Westkust (Wulpen), Middenkust (Oostende, reeds in werking) en Oostkust (Brugge). Als rustplaats kunnen onze stranden echter niet in aanmerking komen gezien de recreatieve verstoring en de toeloop die zeehonden steeds weer veroorzaken zodra ze zich ergens vertonen.

Droogvallende zandbanken zijn momenteel evenmin aanwezig. Zou

daar, in het licht van het feit dat die er vroeger wél waren, in de toekomst enige verandering in kunnen komen? Een vraag waarop geen uitsluitsel te geven is. Alleen zijn in dit verband volgende vaststellingen te doen.

De vroeger droogvallende *Paardemarkt* aan de Oostkust is samen met de omgevende banken aan een nog steeds verderschrijdende erosie onderhevig, wat nog in de hand wordt gewerkt door zandwinningen en baggerwerken ten gunste van het zeevaartverkeer naar de Schelde, en naar de haven van Zeebrugge. Door afsluiting van zeegaten heeft de geul die vanuit de Schelde komt, (*de Wielingenpas*) zich enigszins van NW naar ZW verplaatst, waardoor de zandbanken aan de NO-zijde, dus voor de kust van Walcheren, misschien wel zullen begunstigd worden. Ook aan de Westkust gebeurt er zandwinning op de *Kwintebank*, dit is echter van geen invloed op de structuur en de ligging van de dichter bij de kust gelegen banken. De hier vroeger droogvallende *Den Oever* ligt nu iets dieper, maar anderzijds zijn er thans al twee droogvallende plaatsen op de ermee vergroeide *Broersbank*. Dit droogvallen gebeurt echter niet bij elk laag tij, maar hooguit 1 of 2 keer per maand.

Ook de zandbanken in de omgeving zijn zeer ondiep: van de *Smalbank*

ligt een gedeelte nog slechts 10 cm onder het laagwateroppervlak en ook de *Hillsbank* ligt op minder dan een halve meter diepte. Door de Hydrografische Dienst van de Kust wordt sinds tientallen jaren de evolutie van de zandbanken aan onze kust nauwkeurig gevolgd. Hieruit blijkt dat ze op lange termijn vrij stabiel zijn en dat er slechts geringe veranderingen optreden. Maar de *Broersbank* bijvoorbeeld blijkt al sinds het einde van de vorige eeuw langzaam te stijgen. De meeste andere, zoals de *Smalbank*, de *Hillsbank* en de *Braekbank* vertonen afwisselend periodes van geleidelijke stijging en daling

Samengevat kan dus gesteld worden dat de enige plaats waar zich in de toekomst eventueel zeehonden zouden kunnen vestigen, gelegen is ter hoogte van de zandbanken aan de Franse grens en te Koksijde, voor zover de stijging van deze banken zich verderzet. Indien opnieuw droogvallende zandbanken zouden ontstaan dan moet nog afgewacht worden of de zeehonden ze als min of meer vaste pleisterplaats gaan innemen. Intussen lijkt het meest zinvolle wat met gestrande zeehonden kan gebeuren, een verzorging en overbrenging naar een bestaand zeehondegebied te zijn. □

John Van Gompel

J. De Troozlaan 53, 8370 Blankenberge
De auteur is praktiserend dierenarts en conservator van het B.N.V.R.-natuurreservaat 'De Fonteintjes' te Zeebrugge-Blankenberge.

Met dank aan de heren Ir. P. Kerkaert, Hoofdingenieur-Directeur van de Waterwegen, Dienst der Kust en C. Van Cauwenberghe, hoofd van de Hydrografische Dienst.

Voor meer gegevens:

- DE SMET, W.M.A. 1978. Zeehonden langs de Belgische Kust en de binnenwateren. De Wielewaal 44, 138-153.
VAN CAUWENBERGHE, C. 1971. Hydrografische analyse van de Vlaamse Banken langs de Belgisch-Franse kust. Het Ingenieursblad 40, 563-571.
VAN GOMPEL, J. 1982. Zeezoogdieren aan de Belgische kust in 1981. De Wielewaal 48, 263-266.
VAN GOMPEL, J. 1983. Zeezoogdieren aan de Belgische kust - Jaarverslag 1982. De Wielewaal, in druk.
VAN HAAFTEN, J.L. 1974. Zeehonden langs de Nederlandse kust. Wetenschappelijke Mededelingen K.N.N.V. nr. 101 36 p.

Jong zeehondje duttend op het staketsel van de havengeul in Blankenberge

